

Ti, kdo s námi nechodí

Bohoslužby na ETF, 22. 5. 2013

Písně 368, 406, 510

Vstup: 1Pa 16,8–11.31

Čtení: Sír 4,12–22

Žalm: 119,1–16.169–176

Evangelium (a základ kázání): Mk 9,38–41

Poslání: 2K 13,5–6a.8

Požehnání: Jr 17,7n

Milé sestry, milí bratři,

naš krátký text patří do celé řady případů, které ukazují postupné uvádění, či spíše zaškolování učedníků do toho, co znamená následovat Ježíše. Není náhoda, že našemu textu předchází spor učedníků o to, kdo je mezi nimi největší. Tento spor však vedou učedníci mezi sebou, není psáno, kolik z nich to bylo, a teprve potom se jich Ježíš ptá, o čem že to cestou uvažovali. Důležité je zmínit ještě širší kontext: Ježíš a jeho učedníci se vydali do Jeruzaléma, putují Galileou a Ježíš učedníkům již podruhé předpověděl své utrpení. Oni tomu neporozuměli a báli se ho zeptat. Zjevně neporozuměli ani otázce prvenství v Božím království, kterou ovšem řeší sami od sebe – přou se o ní, ale nedospívají k jednotné odpovědi a Ježíš ji verbálně i symbolicky zodpovídá: do jejich středu postaví dítě a dodá: „Kdo přijme jedno z takových dětí v mém jménu, přijímá mne; a kdo mne přijme, nepřijímá mne, ale toho, který mě poslal“ (Mk 9,37). Ani tím však nedochází ke společnému „naladění“ smýšlení učedníků s Ježíšem, což ukazuje právě náš text.

1. „Mistře, viděli jsme kohosi, kdo v tvém jménu vyhání demony, ale s námi nechodil“, říká Jan ve chvíli, kdy snad ve středu učedníků ještě stálo ono dítě. Jan tu mluví jaksí zástupně: *viděli jsme a bránili jsme*. Bylo mnoho těch, kteří ze zástupů, k nimž Ježíš mluvil, Ježíše poslouchají a svým životem tiše následují. To by učedníky spíše potěšilo, jak se zvěst jejich mistra šíří. Jenže onen *kdosi* v Ježíšově jménu *vyhání demony*. I když o tom není řečeno nic výslovně, z kontextu je zřejmé, že se mu jeho exorcismus dařil, jinak by se učedníků taková žárlivost nezmocnila, nebo by Jan s gustem dodal: „*ale neúspěšně, protože s námi nechodil*“. *Vyhánění démonů – tato výsostná činnost patří přece tobě a nám, okruhu tvých nejbližších. To není jen tak něco, na to je nutné se ti naprosto vydat a opustit všechno, jako jsme to učinili my! – „Nebraňte mu!“*, odpovídá Ježíš. *Jen si nemyslete, že můžete vést dělicí čáru mezi tím, co smíte v mém jménu vy a co někdo jiný. Ježíš tak mohl klidně ještě jednou ukázat na ono dítě; ne, nerozumíte, co znamená, že budu zanedlouho zabit a po třech dnech vstanu, nerozumíte, co znamená prvenství v Božím království, a nerozumíte, co znamená dělat věci v mém jménu.*

„...ale s námi nechodil.“ Řecké ὅτι může znamenat „že s námi nechodil“ (jako připomínka toho, že *ty k nám nepatříš*), „ale s námi nechodil“ nebo „protože s námi nechodil“. *Ať už jsi kdokoli a odkudkoli, nejsi „náš“*. „My hoši, co spolu chodíme“, známe od Poláčka. Potřebujeme si střežit okruh svých soudruhů, je to silná psychologická potřeba budovat, udržovat a po-

silovat schéma *my – oni*. Poslední volby, které jsme zažili – zvláště jejich druhé kolo – spektakulárně ukázaly, jak snadno, rychle a do značné míry nevědomky ono *kdo je proti nám a kdo pro nás* vzniká. A když po nich – a z nich tím spíše – nepřichází nikdo, kdo by chtěl tuto polaritu překonat, ona se zase po čase přelije do obvyklejších, více všednodenních schémat typu *většinová společnost – nepřizpůsobiví*, u sportovních fandů pak *Sparta – Slavia*, u katolických teologů třeba *rahnerovec – balthasarovec*, a ještě mnohem více u jejich evangelických kolegů *barthovec – schleiermacherovec* apod. Podíváme-li se na zprávy, ať už v kterémkoli prostředku masmediální komunikace, udivuje, kolik takovýchto opozic *my – oni* dokáže jeden člověk (každý z nás) v sobě udržet.

Naznačil jsem, že v našem textu nejde o jen tak nějaký spor: schopnost vyhánět démony je opravdu něco *mezi nebem a zemí*, to nemůže člověk dělat jen tak ze sebe a ve volném čase; jinak by se mu to nedařilo. Jako by tedy Ježíš říkal: *To, že tento exorcista jedná bez vašeho a dokonce mého vědomí, není podstatné. Důležité je, zda se mu to daří* – a, jak se zdá, je tomu tak. Máme tu jakousi variaci na Ježíšovo slovo „[p]o jejich ovoci je poznáte“ (Mt 7,16). Ano, Ježíš zde vyjadřuje předpoklad, že ten, koho učedníci viděli, není zdaleka jediný: *Všichni ti, kteří takto činí, mi nemůžou hned nato zlořečit*. Zlořečit by přece mohli pouze tehdy, pokud by se to vyhánění nedařilo a tuto možnost Ježíš nepřímou vylučuje. Jeho argumentace je až překvapivě prostá a skromná: Někdo se snaží vyhnat démona v jeho jménu, podaří se mu to a nebude mu *hned* zlořečit. Snad se i „obráť“, ale Ježíšovi stačí, že mu nebude *hned potom* spílat. Ono *hned*, řec. *ταχὺ*, se opravdu týká času: *bezodkladně, okamžitě, kvapně*. Později Ježíšovi třeba zlořečit bude, ale dosti na tom, že to aspoň o chvíli odloží. Připomeňme si ještě jednou kontext: Ježíš a jeho učedníci jsou na cestě do Jeruzaléma a – můžeme-li psychologizovat – na Ježíše stále více doléhá, že a nakolik učedníci smysl té cesty a dění, které Ježíš předpovídá v jejím cíli, nechápu. „Kdo není proti nám/vám, je pro nás/vás“, říká Ježíš. Někdy na začátku svého studia na této fakultě jsem se v tehdy česky čerstvě vyšlé práci filosofů RICHARDA RORTYHO a GIANNI VATTIMA *Budoucnost náboženství* snad nejvíce zarazil nad Vattimovou větou: „Dospěl jsem postupně k názoru, že lidé nesnášejí křesťanství kvůli představitelům církve. Nikdy jsem nenašel jiné uspokojivé vysvětlení skutečnosti, že hlásání náboženství lásky, křesťanské lásky... někteří lidé odmítají.“ Tenkrát jsem jeho slova odmítl s tím, že nepřitažlivost křesťanství v západní společnosti dneška vysvětluje prostě tak, jak to lidé chtějí slyšet, aby se jim dostalo alibi, proč křesťanství odmítají. Dnes se spíše ptám, zda si Vattimo svým jednoznačným vysvětlením „neuklízí cestu“, aby ve své jiné knize mohl radostně zvolat: *sekularizace je transkripce učení o Boží inkarnaci v Kristu*. Není tu na vině spíše (morální) nárok křesťanství, který mnozí nechtějí přijmout, nebo negativní obraz křesťanství v médiích? To všechno jistě hraje důležitou roli, ale přesto Vattimovi i v této věci dávám stále více za pravdu. Jak říká o kousek dále, nejde tu přímo o okázalost církve nebo pedofilní kněží, nýbrž – dodávám – o *budování schématu my – oni*. Každá církev, každý farář nebo dokonce každý křesťan si pak vytvoří celý seznam toho, co znamená být křesťanem, jak se stát „*tím, kdo s námi chodí*“. Tyto seznamy, jakési identitární kodexy, jsou společně sdíleným a udržovaným „rodinným stříbrem“, které přece nikdo jiný nemá. A hned je po ruce Ježíšovo slovo, pozbude-li sůl slavnosti, tak co s ní (srv. Mt 5,13)? Vždyť *my* víme, jak se má v praxi projevit nezbytná *metanoia*, jak má vypadat Ježíšovo pozemské následování. Takto se rozlévá jed „moralin“, jak říkal

FRIEDRICH NIETZSCHE tomu, čeho se mu v dětství z kazatelen luterské saské církve dostávalo. A protože ho není málo, rozlévá se daleko za církevní řady.

2. „Ke všem lidem jde Bůh, když bída je drtí, za křesťany, pohany umírá křížovou smrtí, a obojím dává odpuštění“, píše v básni *Křesťané a pohané* v posledních měsících svého života DIETRICH BONHOEFFER. Ne, hranici mezi *křesťany* a *nekřesťany*, mezi *námi* a „*těmi, kdo s námi nechodí*“ nechci zcela zrušit, ale přesto co možná nejvíce zpochybnit nebo přinejmenším vést jinudy. Vyjdu při tom z Ježíšovy reakce: „Žádný, kdo učiní mocný čin v mém jménu, nemůže mi hned nato zlořečit.“ Co to je *učinít mocný čin v Ježíšově jménu*? Nedávno jsem od jedné farářky slyšel povzdech: „Škoda, že takový hodný lidi nevěří v Krista, co?“ Odpověděl jsem: „Jak to víš?“ Cožpak církevní kartotéka, účast na bohoslužbách a na svátostech nebo recitování kréda říká něco o tom, *jaký* je kdo křesťan? Ba více: říká tohle všechno něco o tom, že je někdo křesťan? Nejsou lidé, kterým bychom tak rádi víru v Krista upřeli, trvalým ostnem vůči naší lidské, příliš lidské snaze budovat hranici mezi „námi“ a „jimi“? Mám stále více dojem, že *odcírkevnění* a *odkřesťanštění* západní a v jejím čele české společnosti prostě nejsou synonyma. Už před několika desetiletími přišla hlubinná psychologie s poznatkem, že lidská psychika je jako ledovec. Pouhá desetina ční „nad hladinou“, ve *vědomí*, ale devět desetin je skryto „pod hladinou“, v *nevědomí*. Naše definice rozdílu mezi *křesťany* a *nekřesťany*, *věřícími* a *nevěřícími*, ale i naše teologie a naše kréda se odehrávají v této „vědomé desetince“. Snad v modlitbách, meditacích či ve svátostech se dostáváme někam hlouběji. Jsem přesvědčen, že existují lidé, kořeny jejichž osobnosti – Bible by tomu řekla srdce – jsou zcela otevřené Lásce, lásce Boží, v Kristu vrcholně zjevené. Na té vědomé, „povrchové“ rovině však hlásit se k víře v tuto Boží lásku odmítají. Jistě, projdeme-li se po ulici, projedeme-li se autem nebo zapneme-li počítač, dostane se nám vedle empirického důkazu člověka dědičného hříchu velmi těžko ujištění, že svět je vykoupen a moudře spravován. Ani těch „nevědomých věřících“ nejsou davy. Proto se znovu ptám: Co to znamená *učinít mocný čin v Ježíšově jménu*? Odpověď neznám. Jen věřím, že to je třeba i ten nejmenší čin pro kohokoli, vykonaný s ježíšovskou láskou. Z toho, že Ježíš přišel pro ty *na okraji*, církev vyvodila, že přišel pro ty *společensky* na okraji. Jistě plným právem se na ně soustředí ve své charitativní činnosti. Avšak domnívám se, že stejně tak se má církev zajímat také o ty *na okraji společnosti víry*, a to ne s perspektivou z nich za každou cenu udělat „řadové“, „standardní“ evangelíky nebo katolíky, jinak že jde o „promarněnou misijní šanci“. Někteří z nich by třeba chtěli *s námi chodit* i takto, ale mnozí by rádi na tomto okraji spíše zůstali. Je pro ně nepřijatelná nejen církví pěstovaná polarita *věřící – nevěřící, křesťan – nekřesťan*, ale především její ztotožnění s kategoriemi *člen církve – nečlen církve*. Jen tak mimochodem, podle posledního sčítání lidu je *věřících nečlenů církvi* u nás téměř ¾ milionu, což je v evropském kontextu opravdu unikátní. Naplňuje mě podivuhodnou směsicí obrovské radosti i hlubokého studu, když kolem sebe vidím nemalé množství těch, kteří jsou podle běžných šablon *nevěřící* a *nekřesťané*, kterým je církev často protivná nade všechny ostatní instituce, o Kristu nic neslyšeli a Bibli nikdy v ruce neměli, ale jejich jednání, projevy jejich lásky i jejich naděje jsou pro zdomácnělé v církevních lavicích příkladné. Jistě, za *nevěřící* a za *nekřesťany* se označí *oni sami*, protože se necítí spadat do církvemi definovaných škatulek. Nedávno se mě jeden takový třeba zeptal, zda se „na evangelické mši žere taky ta oplatka“ apod. Jsou zvědaví a ptají se *z našeho hlediska* jako to dítě, které i nám klade

Ježíš za vzor přijetí Božího království (srv. Mk 10,15). Jeho mix samozřejmosti a otázek je „dospělým“ a jejich „dospělému světu“, některými tak opěvovanému, zpravidla nejasný a nesrozumitelný. Každá církev, nechce-li se stát sektou, potřebuje mít *ve svém rámci* – třebaže nikoli ve svých kartotékách – ty *na okraji*, také *na okraji společenství víry*, kteří ji svou „jinakostí“ zdravě provokují a nedovolují tak duchovně a intelektuálně zpohodlnět. Zde vidím hlavní rozdíl mezi církví a sektou. Sekta na svých členech vyžaduje plnou identifikaci – věroučnou, názorovou. Církev naproti tomu zve všechny bez rozdílu k celistvému, úhrnnému, tj. *náboženskému* sebeporozumění jednoho každého v horizontu evangelijní zvěsti. Domnívám se tedy, že prostřednictvím života v sekularizované a pluralitní společnosti chce Kristus svým vyznavačům otevřít oči pro nahlédnutí neudržitelnosti polarit *věřící – nevěřící, křesťan – nekřesťan*, ztotožněné navíc s dvojicí *člen a nečlen církve*. PAUL TILLICH striktně odmítl dělit lidi na *věřící a nevěřící* a nabídl dvojici *lidé otevření a lidé uzavření vůči hlubině bytí*, vůči tajemství. Kdo to však posoudí? Tillich to soudit nechtěl, ale je to vůbec v něčích silách? Snad jiných teologů? Duchovních? „Vědomých křesťanů“? A nedochází tak nakonec k příliš těsnému spojení kategorií *věřící a přemýšlivý*?

3. Ježíš náš spor s učedníky zakončuje slovy: „Kdokoli vám podá číši vody, protože jste Kristovi, amen, pravím vám, nepřijde o svou odměnu.“ Už podruhé tu máme víceznačnou spojku *οτι*. Ustupuje snad Ježíš od své relativizace schématu *my – oni*? Nezakládá najednou přeci jenom určitý „kněžský stav“, jakési mimořádné postavení svých učedníků? Právě naopak. Ta slova čtu tak, že „podáním číše vody“, zdánlivě obyčejnou službou, se Ježíš tematicky vrací k onomu vymítači démonů. Za jeho slovy slyším: *Radujte se z toho, co v mém jménu dokážou i „ti, kdo s námi nechodí“ – ti o mně svým životem svědčí. Radujte se z toho, když i jim podají číši vody.* „V mém jménu“ tu pak znamená všechno jiné než „s mým jménem v ústech za každým slovem“. Ve spojení „v mém jménu“ vidím hlubokou analogii toho, co biblisté nazývají *mesiášským tajemstvím*: skrytě, inkognito; jako by i zde sám Ježíš „nechtěl, aby se o tom vědělo“, jak čteme v předchozí perikopě – jen pár veršů před naším textem (Mk 9,30b). V tom je nejen ohromný úkol církve a jejího zvěstování, ale i jeho intelektuálního nástroje, který máme tu čest studovat či vyučovat. Teologie tedy reflektuje a prohlubuje nejen *obsah víry (fides quae creditur)*, nýbrž stejně tak i její projevy, a to projevy rovněž *implicitní, mesiášským tajemstvím zahalené víry* těch, kterým vyznání *Ježíš Kristus* třeba ani nepřišlo na mysl. Koncentrace teologie na církev ve smyslu souboru nominálního členstva je podle mého mínění v sekularizované, pluralitní společnosti neudržitelné zúžení. Ti, kteří se ke Kristu hlásí výslovně, už díkybohu na „vyhánění démonů“ dneška nemají patent. Mají-li pak oproti svým *implicitně věřícím* bratřím a sestrám něco navíc, je to snad především nezdolná touha vyhledávat projevy oné velké analogie Boží Trojice – totiž víry, naděje a lásky – a poukazovat na ně, odhalovat tuto podobu *mesiášského tajemství*, jak to posléze ve velikonočním dění učinil sám Ježíš. I zde platí ona neredukovatelná dialektika Božího tajemství a Božího zjevení. Jako by v samém tajemství Boží trojjedinosti byla zjevena radostná a osvobozující zvěst, že Bůh v tomto světě nejedná jen prostřednictvím těch, kteří se k němu výslovně hlásí. Radujme se z toho a toto evangelium si nechávejme pro sebe. Tomu, který je předal svým učedníkům, tomu, který je zvěstuje také nám, a tomu, který žije a kraluje na věky věků budiž všechna čest a sláva.